

УДК 94(477)

Ющенко П. А.,
докторант кафедри історії та археології слов'ян,
Національний педагогічний університет
ім. М. П. Драгоманова (Україна, Київ),
kafedra_slovjan@ukr.net

Еволюція культурно–мистецьких репрезентацій києворуського минулого в Україні (1990–2000–і роки)

Досліджено генезу культурно–мистецьких репрезентацій киеворуського минулого в Україні упродовж 1990–2000–х рр. Охарактеризовано значення політики охорони архітектурних пам'яток в Україні для збереження та відновлення культурних споруд збудованих у період існування Київської Русі. Виявлено роль музеїв, як осередків розміщення артефактів, у популяризації киеворуського минулого. Встановлено значення бібліотек, кінематографу та засобів масової комунікації для формування історико–культурного образу Київської Русі. Показано місце релігійних організацій у поширенні інформації про значення хрещення Русі для українського суспільства.

Ключові слова: Київська Русь, музей, бібліотека, історична пам'ятка, церква, колективна пам'ять.

Культурні чинники, що безпосередньо впливали на колективну свідомість, і як наслідок, на формування моделі пам'яті, мали вельми розгалужений і широкий спектр, зумовлений багатоаспектністю, множинністю та варіативністю ідентифікаторів культури з огляду на її сутнісну характеристику [13, с. 477]. Культурні чинники впливу на національну пам'ять найчастіше представлялись творами мистецтва, монументальними конструкціями, архітектурними стилями та об'єктами. Вони, у свою чергу, кореспондувались з тріадою – події, постаті, місця, утворюючи цілісний культурний простір символів, покликаних впливати на формування колективної пам'яті [2, с. 21]. До формування колективної пам'яті долучались митці. До тем історичної пам'яті активно зверталась українська література. Відповідно вітчизняних письменників на актуалізацію проблем історичної пам'яті стала поява низки історичних романів. Проте в досліджувані роки намітились негативні тенденції відокремленості частини суспільного загалу від літератури, культурних надбань. Проблемою України виступав дефіцит затребуваності культурних цінностей суспільством, що вело до інтелектуальної обмеженості, неспроможності критичного мислення, створювалось підґрунтя для маніпуляції свідомістю.

Україна мала значну кількість визначних історико–культурних пам'яток. Була однією із провідних країн Європи за кількістю об'єктів історико–культурної спадщини. До Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО ввійшли пам'ятки киеворуського періоду – Собор Святої Софії з ансамблем монастирських будівель, Києво–Печерська лавра. На жаль, потужний історико–культурний потенціал України не використовувався повною мірою у зв'язку з наявністю значних проблем в даній галузі.

Києворуські витоки традиційно виступали відправною точкою в процесі переоцінки суспільних надбань і особливо при з'ясуванні духовного виразу української культури. Саме культурні здобутки, які нагромаджувались тисячоліттями (з часів Київської Русі) виступали виявом зрілості українства і його самодостатності. Фахівці у галузі історії української культури схильні вважати, що «Повість минулих літ» – це той хронологічний часопис, який розкриває не тільки

для власного народу, а й для інших як, коли, з чого, яким чином розпочиналася історія етносів, які населяли давні праукраїнські землі і змогли в X столітті утворити потужну державність і спільноту під назвою «Київська Русь» [3, с. 161].

Репрезентантами колективної пам'яті виступали історичне середовище, як збережені залишки минулого, що відображали події, а також історичний спадок, як інтерпретація минулого низкою суб'єктів. В Україні оголошення архітектурного надбання культурним спадком, розглядалось як визнання довготривалого зобов'язання щодо його консервації і охорони. Інституційне втручання через політику законодавчої охорони спадку значною мірою ґрунтувалось на баченні «спільної історії» чи публічної версії колективної пам'яті, кристалізованої у «національному спадку», що легітимізував наявну структуру суспільства. Змінювались списки пам'яток мистецтва, історії, археології. Після проголошення незалежності держава взяла на облік пам'ятки різних типів та історичних періодів. Закон України «Про охорону культурної спадщини» (2000 р.) передбачив, що «центральный орган виконавчої влади у сфері охорони культурної спадщини забезпечує публікацію у реєстрованому періодичному виданні». Зазнавав змін репертуар інтенційних пам'ятників. Частина монументів демонтувалась, натомість зводились нові пам'ятники. Водночас, повільно відбувались зміни в царині неінтенційних пам'яток – старовинних споруд, що становили органічну частину публічного простору, і були пам'ятками суто через свій вік, а не тому, що їх було початково зведено з суто меморіальною метою. Стосовно цієї групи пам'яток помітними були дві хвилі активності: відновлення сакральних пам'яток, знищених у радянський період, у кінці 1990 – на початку 2000–х років (відновлені у Києві Михайлівський Золотоверхий монастир, Успенський собор Києво–Печерської лаври, «політичне омузеювання» 2004–2009 рр.) [14, с. 203]. Останнє передбачало формування взаємодії з минулим у спосіб псевдоісторизації та штучного відтворення втраченого матеріального спадку.

В досліджувані роки зростала роль музеїв в розвитку українського суспільства. При цьому важливим чинником поставало звернення до попередників сучасних музеїв України, якими були (за оцінками більшості науковців) колекції книг, картин, художніх виробів тощо, що зберігались у храмах ще в часи Київської Русі: Десятинній церкві, Софійському собору, Києво–Печерській лаврі. Музеї України продовжували роботу по збереженню залишків давньоруських дерево–земляних замків XI–XIII ст. Таких пам'яток в Україні виявлено і зберігається близько 4 тис. Залишки давньоруських замків зберігали свій експозиційний вигляд, мали шанси стати туристичними об'єктами. Водночас досі сліди давньоруських замків не сприймалися частиною культурного надбання, яке потрібно зберігати і популяризувати. Найчастіше про їх існування знала лише незначна частина науковців. В Україні були лише поодинокі факти використання таких об'єктів у якості ресурсу туризму. З метою популяризації культурно–історичної спадщини створювався парк «Київська Русь» в с. Копачев Обухівського району на Київщині. На площі 10 га було збудовано Київський дитинець. Над цим проектом працювали видатні науковці, що

спеціалізувалися на вивченні історії і архітектури давньоруського Києва. Кожного року парк відвідувало сотні тисяч туристів [9, с. 199]. В Україні тривалий час не було узгодженої та довгострокової програми модернізації експозицій музеїв історичного профілю, запровадження інноваційних форм екскурсійного обслуговування.

Тематика Києворуської доби представлялась практично у більшості музеїв України. Експозиційні можливості музеїв розширювались внаслідок впровадження інноваційних технологій і підходів. Удосконалювались шляхи збереження культурної спадщини і традицій. Музейні зібрання Національного музею історії України складали археологічні та художні пам'ятки, колекції пам'яток Київської Русі. Серед музеїв зі статусом «національний»: Національний музей історії України, Національний художній музей України, Національний музей українського народного декоративного мистецтва, Національний науково-природний музей НАН України на інші. Національна складова їх соціокультурної місії була визначальною, але в розумінні, адекватному сучасності.

В незалежній державі тривало створення нових музеїв. Приходило суспільне розуміння необхідності музеїв нового типу – історико-анімаційних скансенів, які б репрезентували історико-культурну спадщину Київської держави. Першим таким скансеном в Україні став Національний заповідник «Хортиця». З'явилися перші репрезентаційні проекти, присвячені давньоруській спадщині. Розроблені проекти двох давньоруських скансенів: Тустань й «Замок Володимира Великого». Проектну документацію щодо відродження унікальної наскельної давньоруської фортеці Тустань у Карпатах біля Урича на Львівщині розробив дослідник пам'ятки – археолог М. Рожко. Цей скансен притягуватиме до себе туристичні потоки рекреантів, значної частини українських й іноземних туристів. Креслення історичних реконструкцій літописного Білгорода підготовлені завдяки багаторічній праці Білгородської археологічної експедиції Київського національного університету імені Тараса Шевченка під керівництвом Г. Мезенцевої [11].

У репрезентації історичної пам'яті виняткову роль відігравали бібліотеки. Вони зберігали переваги на тлі розвитку соціальних комунікацій, в інтеграції та поширенні ресурсів біографічної та спорідненої з нею генеалогічної, краєзнавчої інформації. Зростала роль бібліотек як важливих осередків національної культури. Найбільш важливим напрямом їх роботи залишалась сфера інтеграції та поширення історико-біографічних знань [12, с. 53]. Провідна роль у розвитку традицій інформаційної роботи належала Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського. Національні бібліотеки України поставали символами державної незалежності і самобудовності, які були орієнтовані на здійснення функцій, які можна охарактеризувати як «національна пам'ять». Бібліотеки одним з завдань мали відбір і збереження важливої для розвитку нації інформації.

У формуванні образів, пов'язаних з Києворуською добою, чільне місце посідала преса, зокрема газети і журнали. Матеріали, які там подавались, мали свою особливість. Їх об'єктивність і достовірність часто залежала від поглядів і професійного рівня

авторів, редакторської політики видання тощо. В 1990–2000-і роки інтерес до історії Київської русі у засобах масової інформації був незначним. З'явилися поодинокі публікації, авторами яких були професійні історики чи журналісти. Інтерес до проблеми зростав в роки відзначення ювілейних дат, присвячених киеворуським князям, Хрещення Русі, будівництва архітектурних споруд, відзначення Днів української писемності тощо. Автори звертались до політичних, соціально-економічних, культурних процесів, що протікали в Києворуській державі. Проте зберігалась проблема формування образу киеворуських князів, яка б розміщувалася на сторінках різних засобів масової інформації з метою формування суспільної думки, збереження історичної пам'яті. ЗМІ виступали у якості анахронічних репрезентантів українського минулого. Зусилля таких друкованих ЗМІ як «День», «Дзеркало тижня», спрямовувались на конструювання національної пам'яті. До Дня української писемності, який традиційно пов'язувався з постаттю Нестора-літописця, у ЗМІ регулярно піднімалась проблема мовно-культурної окремішності України. На сторінках газети «День» подавались матеріали, в яких розглядалась роль української мови у процесі націотворення, її історію, спростовувались міфи, які поширювались російською пропагандою з метою приниження української та звеличення російської. В матеріалі І. Дем'янчука «Слово. Менталітет. Історія» (День, 2016. – 9 листопада) переконливо доводилось, що українська мова своєю історією сягала Київської Русі. Автор в черговий раз нагадав читачам: наука довела, що українська мова прямо походить від давньоруської, в російській її використано теж, але дещо зіпсовано при сприйнятті [5].

Українське мистецтво виступало ефективним засобом формування національної пам'яті. Мовою художніх образів, впливів на емоції, підсвідомість воно інтерпретувало минуле, створюючи нову реальність, зокрема так необхідні національні міфи. Мистецькі твори консолідували суспільство, сприяли національному піднесенню і самоствердженню.

В Україні почала складатись традиція спорудження нових православних храмів у «стилі Київської Русі». З одного боку, дана тенденція зумовлювалась втратами носіїв тисячолітньої традиції, послаблення відчуття архітектурної вартості споруд у загальнокультурному процесі. А з іншого боку, у цій справі проглядався зайвий консерватизм, недооцінка наявного поступу архітектурної і інженерної думки. Незважаючи на реалії технічного розвитку, архітектори здебільшого змушені були повторювати планувальні і функціональні схеми і форми, які були продуктом часів тисячолітньої давності. Старі стилі, структурні й функціональні схеми вступали в протиріччя з новими матеріалами, конструкціями, нарешті фізіологічними потребами сучасних людей [8, с. 126]. Церква Спаса на Брестові – залишалася унікальною пам'яткою часів Київської Русі, єдина церква Національного Києво-Печерського історико-культурного заповідника, в якій збереглися фрески XII століття. Відкрита фреска «Чудовий вилов риби» в 1970 р. залишається найбільш цікавою пам'яткою мистецтва Давньої Русі. Водночас незакінчення реставраційних робіт створювало певні загрози її збереження [1, с. 240]. В 2015 р. пам'ятник на честь перемоги Чернігівського

князя Святослава Ярославовича над 12 тисячним половецьким військом у 1068 р. було відкрито в селищі Седневі на Чернігівщині. Відкриття відбувалося у рамках XII Всеукраїнського літературно-мистецького свята «Седнівська осінь». Символічну скульптурну композицію, витесану з сірого каменю, утворив великий шолом давньоруського воїна, покладений на постамент. Її автор – випускник Національної академії мистецтв України, скульптор І. Підгайний. Встановлений пам'ятник поблизу кам'яниці козацьких полковників Лизогубів. На думку громадськості, яка брала участь у відкритті пам'ятника, «він мав нагадувати, що будь-яка загроза зі сходу буде зупинена на українській землі» [10].

Справа відродження втрачених архітектурних пам'яток Києворуської доби в незалежній Україні найчастіше ініціювалося громадськими діячами, поетами, письменниками. Ними формувалась певна філософія пам'яткоохоронної справи. В цьому вимірі доречно навести думку М. Жулинського: «Велич історії вимірюється не помпезним уславленням її у вигляді сумнівних реконструкцій втрачених архітектурних пам'яток, а особливим виявом шани до того, що ще збереглося, хай у надзвичайно скромному вигляді. Але подає нам із глибини віків сигнали про прадавню духовну справу наших предків увічнити свій час у камені, слові, кольорі...» [6, с. 16]. Прагнення затвердити Володимира Мономаха в якості мужнього воїна, справедливого, мудрого діяча простежувалась й у творчості монументалістів – пам'ятниках установлених князеві. Перший з них – це чотириметровий монумент засновникові міста Прилуки, було відкрито в 1992 р. Автор – скульптор С. Кантур. Його встановлено в центральному парку, на території якого збереглися залишки валів старовинної фортеці. Пам'ятник являв собою дві високі стели, поставлені близько одна до одної, увінчані чотиригранним куполом з позолоченим шпилем, біля підніжжя яких розміщене чотириметрове бронзове скульптурне зображення князя. Характерно, що Володимир тут представлений не в образі полководця або державника, а як письменника, діяча культури. Він сидить зі своїм «Повчанням» на колінах з пером у піднятій угорі руці. Без головного убору, одягнений у просту довгу сорочку та радше схожий на монаха-літописця, аніж на князя. В 2012 р. у ході реставраційних робіт у історичній частині Прилук стелу позаду пам'ятника було прибрано, а пам'ятник поставили на новий гранітний постамент. В 1997 р., вшановуючи історичні події Любецької з'їзду (1097 р.), скульптор Г. Єршов створив образ ченця-літописця та рельєфні портрети князів. Пам'ятник являв собою скульптурно-архітектурну композицію, «в основу якої покладено фігуру літописця на мармуровому постаменті. ... Шість горельєфних бронзових княжих портретів, поруч один з одним, об'єднують композицію вздовж периметра, підкреслюючи тим самим мету зібрання. За основу взято життєписи князів: походження, вік, учинки Давида та Олега Святославичів, Василька Ростиславича й Давида Ігоровича; а також портретні описи Володимира Мономаха та Святополка Ізяславича, які наводить В. М. Татищев» [7]. Монумент відкрито на Замковій горі, де стояв дитинець чернігівських князів XI–XII ст. Михайлівський Золотоверхий собор внесений до списку святинь українського народу. Він через тисячоліття

пережив реінкарнацію і набув майже такого самого вигляду, як в часи Ярославичів. Сім фрагментів фресок, які прикрашали давній собор, уціліли і повернулися до нього.

Українське монументальне мистецтво, залишаючись здебільшого «традиційним», розширювало сюжетно-тематичне розмаїття, зокрема тематика національного минулого. Монументальна скульптура зверталась до «коріння» української нації. В цьому контексті цілком логічним було звернення до теми історії Києворуської доби. Образно-тематичне коло монументальних творів розширювалось завдяки нагальній потребі суспільства в увічненні переосмислених істориків «забутих» за радянських часів питань історії давньоруської історії. Змінювалась функція монументального мистецтва: від ідеологічного призначення до формування поняття «комунікативного простору» навколо пам'ятників, оформлення історичної події чи символів, у тому числі засобом розуміння історичних подій та передачі інформації. Внаслідок того, що залишались лише письмові згадки та поодинокі змалювання, художникам доводилось керуватись власними судженнями. Пам'ятники давньоруським князям, що споруджувались в Україні після 1991 р. і присвячувались тим з них, чие правління відзначалось в історії українського державотворення. Князі переважно зображувались відповідно до складної протягом попередніх століть «іконографії», у відповідних костюмах, деталі яких вказували на часові виміри, із традиційними військовими обладунками, з православними чи світськими атрибутами. Їх образи створювались відповідно сучасних уявлень про їх внесок у формуванні української державності, консолідацію національного життя та значення в історії української культури, освіти, духовності. Здебільшого дані пам'ятники були підкреслено наративними. Видово-жанрова структура пам'ятників, з увічнення подій історії України IX–XII ст., лишалась переважно традиційною. Зберігалась персоніфікація окремих подій конкретною постаттю. Дана обставина спонукала майстрів звертатись до образно-композиційної схеми «статуарного» пам'ятника чим пам'ятника-бюста [4, с. 58–59]. Монументальна скульптура увічнювала історичну пам'ять, трансформуючи таким чином інформаційні процеси, що позначались в суспільстві. Золоті ворота в Києві – це унікальна пам'ятка, одна із небагатьох в Україні, що збереглась з часів Київської Русі. Київський Софійський собор давав уявлення про велич і красу архітектури Київської Русі. Собор – це всесвітньо відомий музей.

В 2015 р. у Києві вперше пройшов художньо-історичний фестиваль «Анна-фест», названий на честь дочки князя Я. Мудрого – Анни Ярославни. Захід у вигляді камерного дійства мав сімейний характер, а тому використовувалися різножанрові матеріали, які дозволяли відвідувачам поринути у минуле, відтворити у пам'яті той слід, який залишила дочка у європейській історії [14].

Не менш ефективним засобом конструювання колективної пам'яті виступала візуалізація історії, актуалізація художнього потенціалу українського кінематографу та телепродукції історичної тематики. Величезний ресурс впливу на колективні історичні уявлення мала кінодокументалістика, науково-

публіцистичні фільми та телевізійні програми. В Україні можливості візуальних засобів конструювання минулого не були задіяні повною мірою і не посідали належного місця у державній політиці пам'яті. «Золотий фонд» національної кіноспадщини залишався малодоступним для широкого глядача.

Список використаних джерел

1. Бартош А. Є. Реставраційні роботи у церкві Спаса на Брестові в 1970 р. Зі щоденника художника-реставратора А. Й. Марампольського / А. Є. Бартош // Четверті Зарембівські читання: матеріали Четвертих Всеукраїнських Зарембівських наукових читань «Українське пам'яткознавство – сучасні проблеми та тенденції», присвячених 150-річчю від дня народження академіка В. І. Вернадського, м. Київ, 17 квітня 2013 р. – С.240–245.
2. Буряк Л. І. Культурні чинники впливу на національну пам'ять українського суспільства / Л. І. Буряк // Національна та історична пам'ять. Зб. наук. праць. – К.: К.Д.П. «Пріоритет», 2013. – Вип.6. – С.14–24.
3. Гах Й. М. Незалежній Україні – 15 років: [монограф.] / Й. М. Гах, В. І. Савич, Н. С. Яцук. – Івано-Франківськ: ІМЕ «Галицька академія», 2006. – 288 с.
4. Гончаренко А. О. Комунікативна функція «історичної пам'яті» в українській монументальній скульптурі 1990–х – 2000–х рр. / А. О. Гончаренко // Вісник ХДАДМ. – 2014. – №8. – С.57–60.
5. Дем'янчук І. Слово. Менталітет. Історія / І. Дем'янчук // День. – 2016. – 9 листопада.
6. Жулинський М. Нація. Культура. Література. Національно-культурні міфи та ідейно-естетичні пошуки української літератури / М. Жулинський. – К.: Наукова думка, 2010. – 556 с.
7. Іщенко О. С. Володимир Мономах в українській історичній пам'яті / О. С. Іщенко // Український історичний журнал. – 2015. – №1. – С.11–25.
8. Колосок Б. В. Про спорудження нових православних храмів в Україні / Б. В. Колосок // Православні духовні цінності і сучасність. Матеріали Міжнародної наук.-практ. конф. (Київ, 21 березня 2003 р.). – К.: МАУП, 2003. – С.124–126.
9. Мірошніченко О. М. Залишки давньоруських деревоземляних замків як музейні об'єкти / О. М. Мірошніченко // Четверті Зарембівські читання: матеріали Четвертих Всеукраїнських Зарембівських наукових читань «Українське пам'яткознавство – сучасні проблеми та тенденції», присвячених 150-річчю від дня народження академіка В. І. Вернадського, м. Київ, 17 квітня 2013 р. – С.196–201.
10. Пам'ятник на честь перемоги Святослава відкрили на Чернігівщині [Електронний ресурс]. – Режим доступу: //www.svoboda
11. Петраківський В. Л. Туристичне краєзнавство / В. Л. Петраківський, М. Й. Рутинський [Електронний ресурс]. – Режим доступу: //toupilib.net
12. Попик В. І. Тенденції розвитку діяльності бібліотек у репрезентації пам'яті про видатних співвітчизників / В. І. Попик // Національна та історична пам'ять. Політика пам'яті у культурному просторі. Зб. наук. праць. – К.: ДГНВЦ «Пріоритети», 2013. – Вип.8. – С.52–58.
13. Попович М. В. Культура в розмаїтті понять, явищ і схем поступу / М. В. Попович // Енциклопедія історії України. – К.: Наук. думка, 2008. – Т.5. – С.477–486.
14. Сарапіна Є. В. Українська колективна ідентичність: співвідношення історичного спадку та середовища / Є. В. Сарапіна // національна та історична пам'ять. Політика пам'яті у культурному просторі. Зб. наук. праць. – К.: ДГНВЦ «Пріоритети», 2013. – Вип.8. – С.199–207.
15. У Києві відбудеться фестиваль на честь доньки Ярослава Мудрого [Електронний ресурс]. – Режим доступу: //www.ukrinform.ua/public-culture

References

1. Bartosh A. Ye. Restavratsiyni roboty u tserkvi Spasa na Brestovi v 1970 r. Zi shchodennyka khudozhnyka-restavratora A. Y. Marampol's'koho / A. Ye. Bartosh // Chetverti Zarembiv's'ki chytannya: materialy Chetvertikh Vseukrayins'kykh Zarembiv's'kykh naukovykh chytan' «Ukrayins'ke pam'yatkoznavstvo – suchasni

problemy ta tendentsiyi», prysvyachenykh 150–richchyu vid dnya narodzhennya akademika V. I. Vernads'koho, m. Kyiv, 17 kvitnya 2013 r. – S.240–245.

2. Buryak L. I. Kul'turni chynnyky vplyvu na natsional'nu pam'yat' ukrayins'koho suspil'stva / L. I. Buryak // Natsional'na ta istorychna pam'yat'. Zb. nauk. prats'. – K.: K.D.P. «Priorytet», 2013. – Vyp.6. – S.14–24.
3. Hakh Y. M. Nezalezhnyi Ukraini – 15 rokov: [monohraf.] / Y. M. Hakh, V. I. Savych, N. Ye. Yatsuk. – Ivano-Frankiv's'k: IME «Halys'ka akademiya», 2006. – 288 s.
4. Honcharenko A. O. Komunikativna funktsiya «istorychnoyi pam'yati» v ukrayins'kiy monumental'niy skul'pturi 1990–kh – 2000–kh rr. / A. O. Honcharenko // Visnyk KhDADM. – 2014. – №8. – S.57–60.
5. Dem'yanchuk I. Slovo. Mentalitet. Istoriya / I. Dem'yanchuk // Den'. – 2016. – 9 lystopada.
6. Zhulyn's'kyi M. Natsiya. Kul'tura. Literatura. Natsional'no-kul'turni mify ta ideyno-estetychni poshuky ukrayins'koyi literatury / M. Zhulyn's'kyi. – K.: Naukova dumka, 2010. – 556 s.
7. Ishchenko O. S. Volodymyr Monomakh v ukrayins'kiy istorychniy pam'yati / O. S. Ishchenko // Ukrayins'kyy istorychnyy zhurnal. – 2015. – №1. – S.11–25.
8. Kolosok B. V. Pro sporudzhennya novykh pravoslavnykh khramiv v Ukraini / B. V. Kolosok // Pravoslavni dukhovni tsinnosti i suchasnist'. Materialy Mizhnarodnoyi nauk.-prakt. konf. (Kyiv, 21 bereznya 2003 r.). – K.: MAUP, 2003. – S.124–126.
9. Miroshnychenko O. M. Zalyshky davn'orus'kykh derevozemlyanykh zamkiv yak muzeyni ob'yekty / O. M. Miroshnychenko // Chetverti Zarembiv's'ki chytannya: materialy Chetvertikh Vseukrayins'kykh Zarembiv's'kykh naukovykh chytan' «Ukrayins'ke pam'yatkoznavstvo – suchasni problemy ta tendentsiyi», prysvyachenykh 150–richchyu vid dnya narodzhennya akademika V. I. Vernads'koho, m. Kyiv, 17 kvitnya 2013 r. – S.196–201.
10. Pam'yatnyk na chest' peremohy Svyatoslava vidkryly na Chernihivshchyni [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: //www.svoboda
11. Petrakiv's'kyi V. L. Turystychno kraeyznavstvo / V. L. Petrakiv's'kyi, M. Y. Rutyn's'kyi [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: //toupilib.net
12. Popyk V. I. Tendentsiyi rozvytku diyal'nosti bibliotek u reprezentatsiyi pam'yati pro vydatnykh spivvitchyznykiv / V. I. Popyk // Natsional'na ta istorychna pam'yat'. Polityka pam'yati u kul'turnomu prostori. Zb. nauk. prats'. – K.: DHNVTs «Priorytety», 2013. – Vyp.8. – S.52–58.
13. Popovych M. V. Kul'tura v rozmayitti ponyat', yavyshech i skhem postupu / M. V. Popovych // Entsyklopediya istoriyi Ukrainy. – K.: Nauk. dumka, 2008. – T.5. – S.477–486.
14. Sarapina Ye. V. Ukrayins'ka kolektyvna identychnist': spivvidnoshennya istorychnoho spadku ta seredovyscha / Ye. V. Sarapina // natsional'na ta istorychna pam'yat'. Polityka pam'yati u kul'turnomu prostori. Zb. nauk. prats'. – K.: DHNVTs «Priorytety», 2013. – Vyp.8. – S.199–207.
15. U Kyievi vidbudetsya festyval' na chest' don'ky Yaroslava Mudroho [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: //www.ukrinform.ua/public-culture

Yushchenko P. A., PhD, associate professor, doctoral student of history and archeology of the Slavs, National Pedagogical Drahomanov University (Ukraine, Kyiv), kafedra_slovjan@ukr.net

Evolution of cultural representations of the Kyivan past in Ukraine (1990–2000s)

The evolution of the cultural representations of the Kyivan past in Ukraine during the period 1990–2000 is investigated. The importance of the policy of protection of architectural monuments in Ukraine for the preservation and restoration of the religious buildings built during the period of existence of Kievan Rus was determined. The role of museums as establishments for placing artifacts, in popularizing the Kievan Russian past, has been revealed. The importance of libraries, cinematography and mass media for the formation of the historical and cultural appearance of Kievan Rus was established. The place of religious organizations in disseminating information about the meaning of the baptism of Rus for Ukrainian society is shown.

Keywords: Kievan Rus, museum, library, historical monument, church, collective memory.
